

Anna Lembas

Biblioteka Zakładu Filologii Węgierskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Księgozbiór Biblioteki Zakładu Filologii Węgierskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego

Streszczenie: Artykuł dotyczy biblioteki Zakładu (poprzednio: Katedry Filologii Węgierskiej UJ) Filologii Węgierskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, jej historii i specjalistycznego księgozbioru. Wspomniano w nim o wielu unikatowych słownikach, encyklopediach i opracowaniach literaturoznawczych czy też językoznawczych, pochodzących głównie z darów. Podkreślono znaczenie elektronicznego katalogu, współtworzonego z centralnym katalogiem NUKAT, dzięki któremu informacja o zbiorach biblioteki szybciej i sprawniej dociera do czytelników. Nadmieniono publikacje pracowników macierzystej jednostki, jak również niezbędne źródła potrzebne do nauczania zarówno języka węgierskiego jak i estońskiego. **Słowa kluczowe:** biblioteki obcojęzyczne, język węgierski.

Początki Katedry Filologii Węgierskiej (KFW), obecnie Zakładu Filologii Węgierskiej UJ, sięgają 1987 roku. Mimo trudnych warunków lokalowych, małymi krokami powstawała biblioteka jednostki. Początkowo Katedra mieściła się przy ul. Krupniczej, w okolicy obecnie przebudowującego się Collegium Paedevianum, następnie przy Alei Mickiewicza, aż wreszcie wygospodarowano dla jednostki kilka pokoi w kamienicy przy ul. Piłsudskiego, gdzie mieści się do chwili obecnej.

Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Katedry Hungaryistyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz Biblioteka Filologii Węgierskiej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu to właściwe jedyne poza naszą jednostką ośrodki w Polsce gromadzące materiały związane z historią i kulturą Węgier, a także językiem węgierskim, jego historią i etymologią.

Księgozbiór biblioteki KFW Uniwersytetu Jagiellońskiego, powstawał głównie dzięki darom, jakie przekazywano pracownikom Katedry na przestrzeni lat, dlatego też warto do niego zaglądnąć, warto o nim wspomnieć, zawiera bowiem takie unikalne pozycje, do których badaczom częstokroć trudno dorzeć. W latach 1991-1993 dary biblioteczne stanowiły 2/3 księgozbioru biblioteki, w późniejszym okresie ilość ich coraz bardziej wzrastała, dopiero od 2003

roku można zauważyć zmniejszającą się przewagę ilości darów nad ilością książek otrzymywanych drogą kupna.

Dzięki kontaktom pracowników Katedry z polskimi i zagranicznymi ośrodkami hungarystycznymi i gościnnym wykładom ich przedstawicieli w naszej jednostce, również wzbogaciliśmy się o unikatowe źródła. Na przestrzeni lat gośćmi Katedry byli specjaliści z Holandii, Ukrainy, Węgier i Włoch, a prelekcje wygłaszane były w języku angielskim, polskim lub węgierskim. Wykłady dotyczyły głównie zagadnień językoznawstwa, literatury i historii kultury. Źródłem darów, ale jakże cennym były wydawnictwa, głównie specjalistyczne słowniki i leksykony, otrzymywane dwa razy w roku z Instytutu Balinta Balassiego w Budapeszcie. Było to związane z zatrudnieniem w naszej jednostce osoby oddelegowanej z tegoż Instytutu w ramach międzypaństwowej umowy kulturalnej.

Ostatnie otrzymane dary tą drogą wpłynęły do nas w 2010 roku i zostały nam przekazane tylko i wyłącznie na zasadzie depozytu, tak więc nie dysponujemy nimi w pełni.

Wśród darów otrzymanych z Instytutu Balinta Balassiego na szczególną uwagę zasługuje zbiór symboli: symbole, motywy i tematy z kultury powszechnej i węgierskiej¹, słownik języka węgierskiego (w dwóch tomach)², słownik slangu węgierskiego³, słownik przysłów węgierskich⁴, węgierski słownik ortograficzny⁵ czy też bardzo cenne źródło, jakim jest gramatyka węgierska⁶.

Wymienione powyżej pozycje mają szczególne znaczenie w nauczaniu języka węgierskiego jako obcego. Slang węgierski nie jest przecież zrozumiały przez obcokrajowców bez słownika, tak samo frazeologizmy i przysłowia również nie są przetłumaczalne na zasadzie kalek językowych. Ortografia węgierska stale jest unowocześniana i niezbędne jest posiadanie najnowszych wydań tego typu słownika.

Dary znajdujące się w bibliotece KFW, pochodzą również niejednokrotnie od samych pracowników macierzystej jednostki, zarówno od osób z Polski, z Węgier jak i z Niemiec. Mam tu na myśli przede wszystkim niezwykle wartościowe książki jakie w przeciągu kilkunastu lat otrzymaliśmy od profesora Ralfa-Petera Rittera (10.12.1938-20.11.2011), byłego wykładowcy w Katedrze Filologii Węgierskiej UJ, niezwykle znawcy języków ugrofińskich, a przede wszystkim ich etymologii. I tak, wśród najcenniejszych darów w zakresie językoznawstwa, od profesora

¹ Pál J. (szerk.), *Szimbólumtár: jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából*, Budapest 1997.

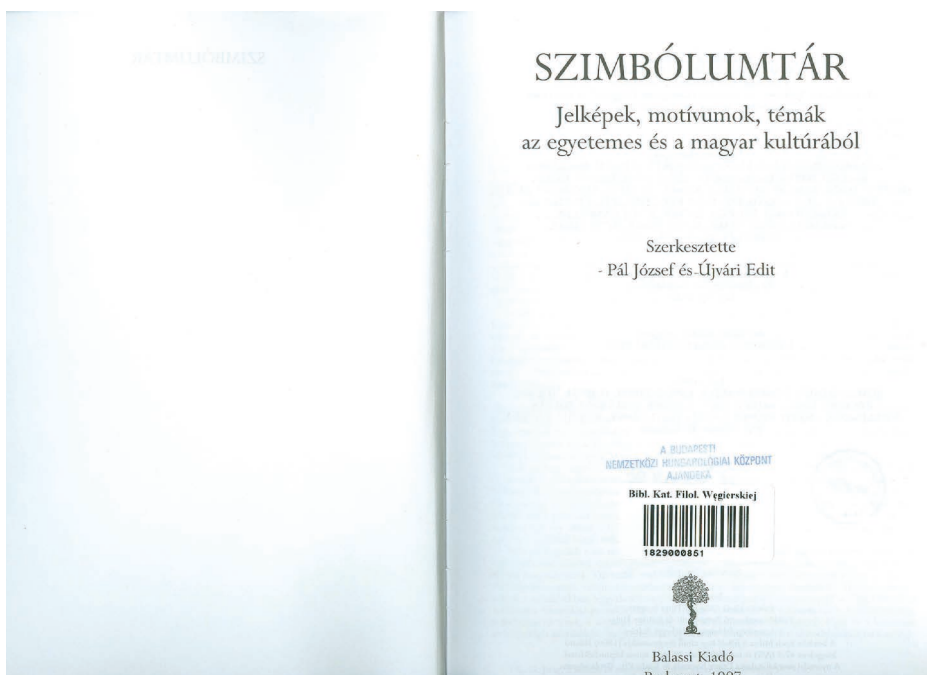
² Eöry V. (főszerk.), *Értelmező szótár: értelmezések, példamondatok, Szimonimák, ellentétek, szólások, közmondások, etimológiák, nyelvhasználati tanácsok és fogalomkörü csoportok. [A-K] – [L-Zs]*, Budapest 2007.

³ Kövecses Z., *Magyar szlengszótár*, Budapest 1998.

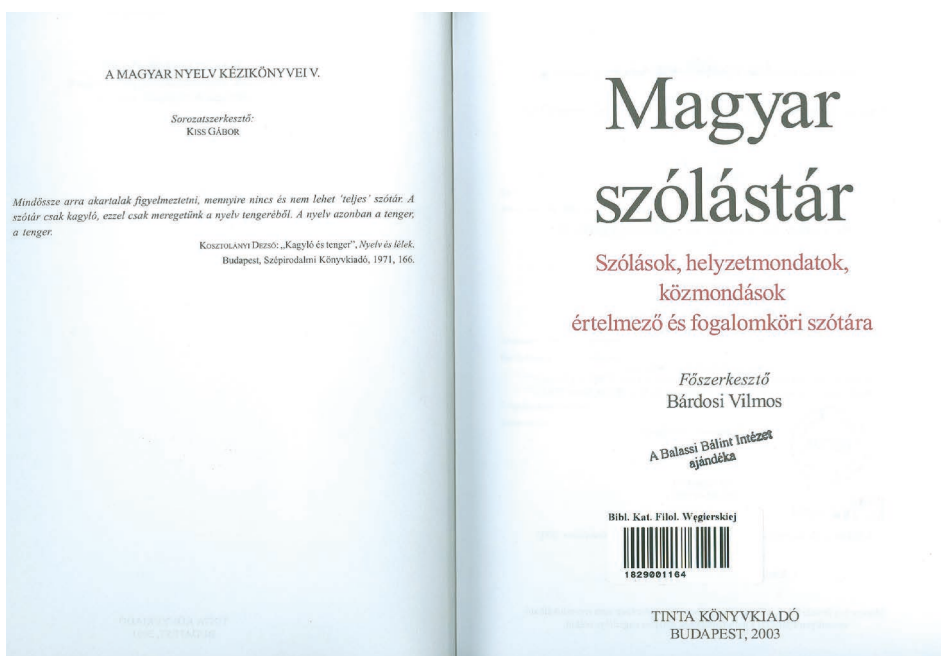
⁴ Bárdosi V (főszerk.), *Magyar szólástár: szólások, helyzetmondatok, közmondások értelmező és fogalomkörü szótára*, Budapest 2003.

⁵ Deme L., Fábán P., Tóth E. (szerk.), *Magyar helyesírási szótár: A Magyar Tudományos Akadémia szabályai szerint*, Budapest 2000.

⁶ Balogh J. (szerzők), Keszler B. (szerk.), *Magyar grammatika*, Budapest 2001.

Fot. 1. Słownik symboli, motywów i tematów z kultury powszechnej i węgierskiej.

Fot. 2. Słownik przysłów węgierskich.

Ralfa-Petera Rittera dla biblioteki należy wymienić między innymi słownik etymologiczny języka niemieckiego⁷, gramatykę strukturalną języka węgierskiego⁸, jak również podstawy funkcjonalnej gramatyki węgierskiej⁹.

Unikatowy dar dla biblioteki wart podkreślenia, stanowi także spuścizna po profesorze Wacławie Felczaku, wielkim polskim historyku, znawcy tematyki środkowoeuropejskiej, szczególnie węgierskiej i południowosłowiańskiej, która w bibliotece KFW znalazła się po 1993 roku. Spuścizna ta obejmuje głównie książki z zakresu historii Węgier, a przede wszystkim historii stosunków polsko-węgierskich. W naszych zbiorach znajduje się niezwykle cenna książka autorstwa prof. Wacława Felczaka zatytułowana *Historia Węgier*, która jest doskonałym źródłem wiedzy nie tylko dla studentów hungarystyki, ale również dla osób pasjonujących się tą tematyką.

W 2011 roku księgozbiór biblioteki wzbogaciły również dary, przekazane nam od rodziny Pani Danuty Jakubiec (zm. 4.10.2009), ówczesnej przewodniczącej stowarzyszenia Boglarczyków, które związane są przede wszystkim z węgierską literaturą. Wśród nich należy wymienić dzieła Tibora Dery, Magdaleny Szabó, Dezső Kosztolanyiego, Endre Ady, Gracia Kerenyi czy też wielkiego powieściopisarza 19 wieku Mikszatha Kalmana.

Pragnę zaznaczyć, iż w księgozbiórze Biblioteki KFW UJ znajdują się także takie źródła, których Katedra Filologii Węgierskiej jest prawdopodobnie jedynym posiadaczem w Polsce, co można wywnioskować opierając się na danych jakie notuje katalog NUKAT, jak również na katalogach bibliotek, które nie przystąpiły do współpracy z katalogiem krajowym. Do wydawnictw tych należą między innymi: węgierski słownik reformy języka (reprint)¹⁰, węgierski słownik etymologiczny¹¹ czy też podręczny słownik kultury języka¹².

Wymienione powyżej źródła znajdujące się w bibliotece filologii węgierskiej, będące podstawą do nauczania języka węgierskiego, jak również historii literatury węgierskiej, czy też kultury Węgier, to tylko namiastka tego co przez lata zostało zgromadzone w bibliotece i służy do obecnej chwili zarówno studentom, pracownikom naukowym Katedry jak i innym czytelnikom spoza filologii węgierskiej, którzy na miejscu mają zawsze prawo z nich skorzystać.

Informacja o zbiorach początkowo mieściła się tylko w katalogu kartkowym biblioteki i w Centralnym Katalogu Bibliotek Instytutowych Biblioteki Jagiellońskiej. Dopiero od 2003 roku, kiedy biblioteka KFW przystąpiła do współpracy z krajowym katalogiem NUKAT, nastąpił pewien przełom w funkcjonowaniu i przydatności tej małej, niepokazanej biblioteki. Zaczęto tworzyć rekordy

⁷ Kluge F., *Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Sprache*, Berlin 1967.

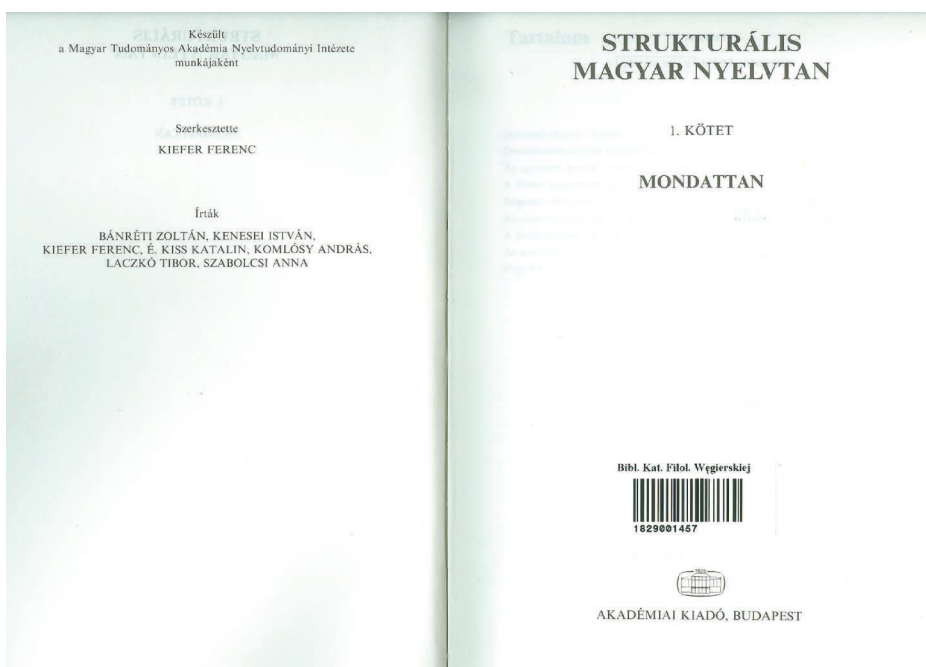
⁸ Kiefer F. (szerk.), Bánréti Z. (irták), *Strukturális magyar nyelvtan. 1. Köt., Mondattan*, Budapest 1992

⁹ Hadrovics L., *A funkcionális magyar mondattan alapjai*, Budapest 1969.

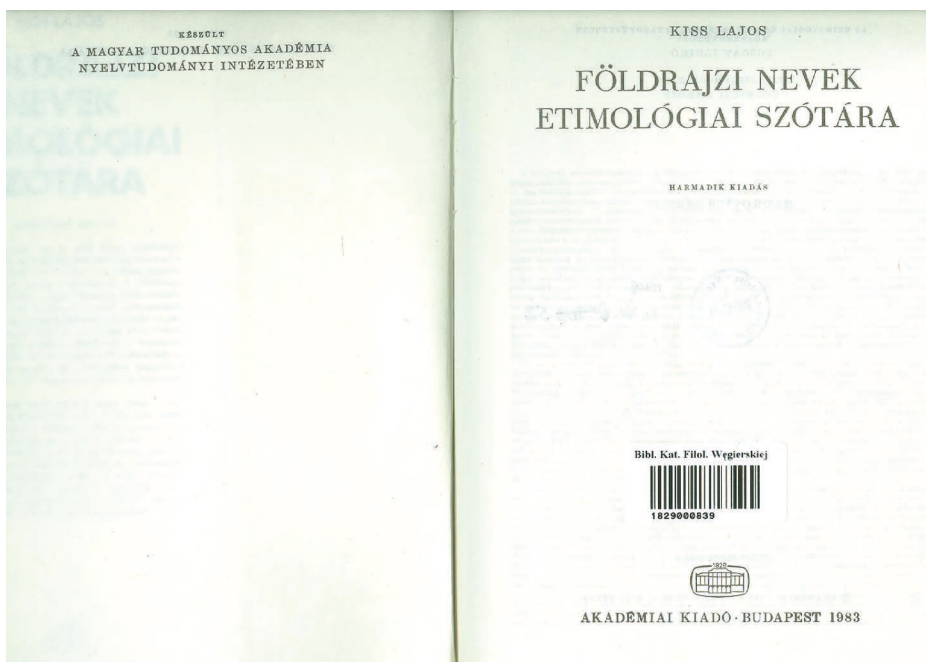
¹⁰ Szily K., *A magyar nyelvújítás szótára: a kedveltebb képzők és képzésmódok jegyzékével*, [Budapest] 1994.

¹¹ Zaicz G. (főszerk.), *Etimológiai szótár: magyar szavak és toldalékok eredete*, Budapest 2006.

¹² Grétsy L., Kemény G. (szerk.), *Nyelvművelő kézikönyvtár*, Budapest 2005.

Fot. 3. Gramatyka strukturalna języka węgierskiego.

Fot. 4. Słownik etymologiczny nazw geograficznych.

bibliograficzne książek, jak również rekordy wzorcowe dla haseł osobowych, z zastosowaniem bibliotecznego systemu komputerowego Virtua. I w ten sposób, dzięki elektronicznemu katalogowi, informacja o zawartości księgozbioru zaczęła wreszcie docierać do większego grona czytelników, co w krótkim czasie dało się odczuć i co oczywiście dało i daje pewną satysfakcję.

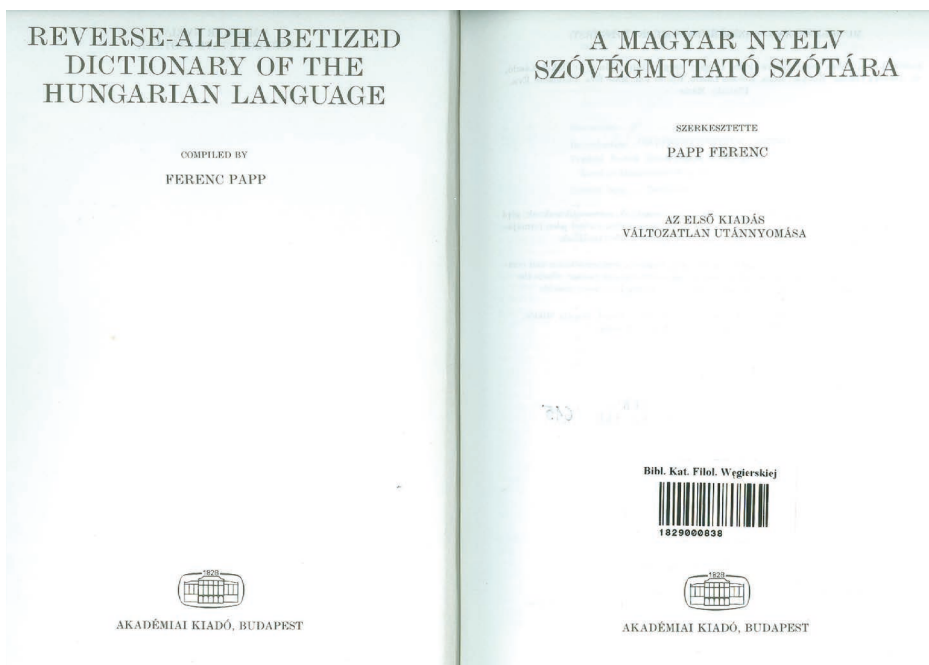
Do pracy przy elektronicznym katalogowaniu przydatny okazał się przede wszystkim węgierski leksykon, który posiadamy w naszych zbiorach. Jest to nowy węgierski leksykon literatury w trzech tomach¹³, zawierający kilka tysięcy haseł o węgierskich pisarzach, poetach, redaktorach, tłumaczach literatury pięknej czy też o dziennikarzach, o których dokładne informacje można zamieścić w rekordach wzorcowych tworzonych w bazie NUKAT, bądź uzupełnić istniejące rekordy, których informacja jest niepełna. Cenne źródło informacji, wykorzystywane często przy katalogowaniu stanowi wielki, 19-tomowy leksykon węgierski wraz z suplementem¹⁴, który ukazywał się w latach 1993-2004.

Przy komputerowym opracowywaniu książek niezwykle pomocne są bazy elektroniczne węgierskich bibliotek. Do najczęściej przeglądanych należy zaliczyć: *Nektar - National Szechenyi Library*, *Fovarosí Szabó Ervin Könyvtár katalógusa* czy też *Hektor online*. Bazy te są bardzo skrupulatnie opracowane, dlatego w kwestiach spornych i nie tylko, ich rola jest nieoceniona. Poza narodowymi węgierskimi bazami ważną rolę pełni także baza Biblioteki Kongresu online, angielska baza Copac National Academic and Specialist Library Catalogue online i elektroniczny katalog niemiecki GVK Gemeinsamer Verbundkatalog.

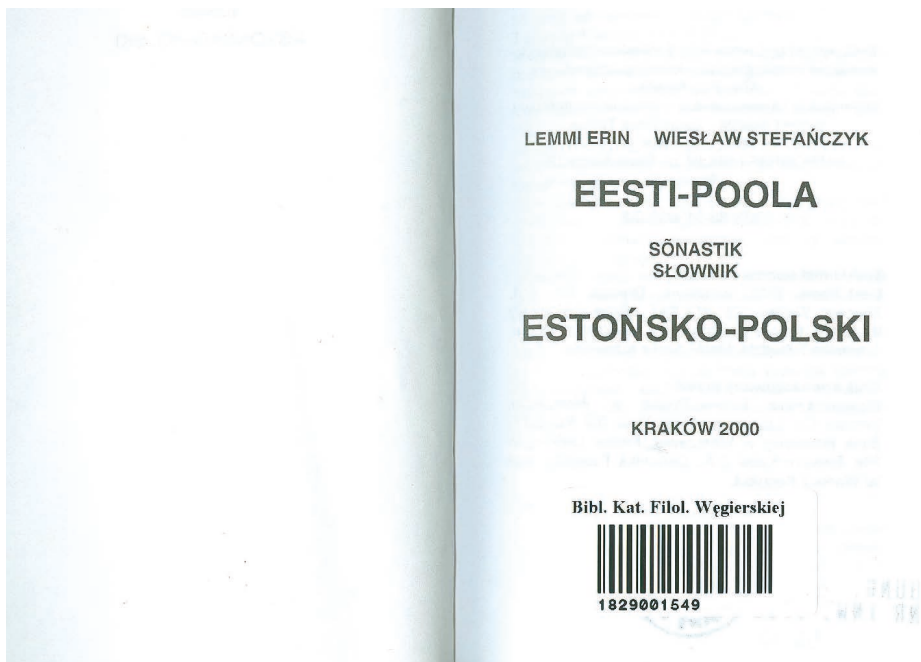
Publikacje pracowników Katedry to również materiały, do których sięgają nie tylko studenci filologii węgierskiej, ale również studenci i pracownicy innych wydziałów, czy też uczelni. Wśród nich należy wymienić: *Twórczość filmowa Istvána Szabó* autorstwa Grzegorza Bubaka, wydana w Krakowie przez Universitas w 2003 roku, *Polsko-węgierski alfabetyczny słownik rzymskokatolickiej terminologii i praktyk religijnych*, wydany przez Księgarnię Akademicką w Krakowie w 2006 roku, którego autorem jest Małgorzata Stós; *Zapożyczenia węgierskie w gwarze orawskiej i drogi ich przenikania*, wydane również przez Księgarnię Akademicką w 2008 roku, autorstwa Michała Nemetha, jak również materiały z konferencji: „*Lengyelek, magyarok és szomszédai*”. *Tanulmányok a KLTE Lengyel Nyelv és Irodalom Tanszék 1994. október 25-26-án rendezett konferenciájának anyagából*, zredagowane przez László Kalmaná Nagya, a wydane w Debreczynie przez Kossuth Lajos Tudományegyetem w 1994 r. Na uwagę zasługują również cenne prace językoznawcze, których autorem, bądź redaktorem jest Tatrái Szilárd. Należą do nich: *Bevezetés a pragmatikába: funkcionális kognitív megközelítés*, wydany przez Tinta Könyvkiadó w Budapeszcie w 2011 r. ; *Szöveg, szövegfeldolgozás, nyelvtan* (szerk.: Tatrái Szilárd, Tolcsvai Nagy Gábor), wydany przez to samo wydawnictwo w 2008 r. i *Diskurzus a grammatikában – grammatika a diskurzus-*

¹³ Új magyar irodalmi lexicon, Budapest 1994.

¹⁴ Élesztős L., Rostás S. (főszerk.), Magyar nagylexikon, Budapest 1993

Fot. 5. Słownik końcówek wyrazów

Fot. 6. Słownik estońsko-polski

Fot. 7. Leksykon pisarzy estońskich.

ban (szerk.: Keszler Borbala, Tatrai Szilard), wydane w 2009 r. Do ciekawych opracowań zaliczyć należy również artykuł zatytułowany: *Postać św. Władysława w literaturze węgierskiego baroku*, autorstwa dr Piotra Kowalczyka, który ukazał się w książce: *Święci w kulturze i duchowości dawnej i współczesnej Europy* pod red. Wandy Stępnia-Minczewy i Zdzisława J. Kijasa, wydanej nakładem PAT w 1999 roku.

Poza wymienionymi powyżej źródłami nie sposób nie wspomnieć jeszcze o kilku ważnych pozycjach, do których bardzo często sięgają studenci, wykorzystując zawarte w nich dane do prac licencjackich i magisterskich. Do tych książek należy węgiersko-polski słownik tematyczny¹⁵, słownik etymologiczny nazw geograficznych¹⁶, jak również słownik końcówek wyrazów¹⁷.

Do bardzo przydatnych źródeł znajdujących się w księgozbiornie biblioteki zaliczyć trzeba również podręczniki, słowniki i leksykony w języku estońskim. Język ten stanowi obligatoryjny na filologii węgierskiej drugi język ugrofiński. Poza słownikiem estońsko-polskim¹⁸ i leksykonem pisarzy estońskich¹⁹, nale-

¹⁵ Koutny I. [et al.], *Magyar-lengyel tematikus szótár*, Poznań 2000.

¹⁶ Kiss L., *Földrajzi nevek etimológiai szótára*, Budapest 1983.

¹⁷ Papp F. (szerk.), *A magyar nyelv szóvégműtató szótára*, Budapest 1994.

¹⁸ Erin L., Stefańczyk W., *Eesti-poola sõnastik*, Kraków 2000.

¹⁹ Kruus O., Puhvel H. (koostanud), *Eesti kirjanike leksikon*, Tallinn 2000.

ży wymienić 14. tom estońskiej encyklopedii zawierający wiele istotnych informacji biograficznych²⁰. Pragnę zaznaczyć, iż spośród bibliotek współpracujących z narodowym katalogiem NUKAT jesteśmy jedynymi posiadaczami wymienionego powyżej leksykonu, jak i encyklopedii.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat, daje się zauważyć ogromną zmianę co do potrzeb i zainteresowań czytelników. To informacja o źródłach, dostępnych informatorach, jak również nowoczesnych poszukiwaniach i przetwarzaniach informacji jest coraz bardziej istotna, daje bowiem możliwość łatwiejszego poruszania się w świecie wiedzy. Tworzy się nowe społeczeństwo, tak zwane społeczeństwo informacyjne²¹, które stawia coraz większe wymagania i trzeba temu sprostać. Biblioteki uczelniane włączyły się do kształtowania informacyjnego społeczeństwa przede wszystkim poprzez komputeryzację zbiorów i usług informacyjnych. Zapewnienie szybszego i łatwiejszego dostępu do literatury, jak również tworzenie bibliograficznych baz danych, to ułatwienie pracy nie tylko pracownikom naukowym ale również studentom. Umożliwienie użytkownikom bibliotek naukowych korzystania z elektronicznych kompendiów wiedzy to jedno z najważniejszych zadań jakie pełnią biblioteki, które w dzisiejszych czasach są niewątpliwie narzędziem edukacji i rozwoju społeczeństwa²². Pracownicy i studenci filologii węgierskiej mają również dostęp do tego typu zbiorów. Do najważniejszych i najczęściej wykorzystywanych źródeł elektronicznych należy zaliczyć przede wszystkim węgierską bibliotekę elektroniczną — *Magyar Elektronikus Könyvtar (MEK)*²³. Biblioteka ta powstała w 1994 roku, kiedy to „grupa bibliotekarzy zdecydowała się zebrać i uporządkować publikacje elektroniczne znalezione w powoli rozrastającym się Internecie”. Obejmuje ona publikacje naukowe, literaturę piękną, a także leksykony, słowniki i podręczniki dla studentów. Głównym jej celem jest digitalizacja danych i ich ochrona. Gromadzony materiał obejmuje wszystkie rodzaje literatury pięknej, literaturę naukową i edukacyjną. Większość stanowią prace autorów węgierskich napisane w języku węgierskim, ale są również ich przekłady. Baza *Bibliographia Hungarica* stanowi olbrzymi zbiór danych bibliograficznych dotyczących literatury węgierskiej wydanej w innych językach. Książki są zamieszczone w różnych formatach. Można więc przeszukiwać zbiory on-line, pobierać i drukować pliki lub przechowywać na urządzeniach przenośnych. Poza bazą bibliograficzną istnieje również *Baza Danych i Archiwum Czasopism Elektronicznych (EPA)*. Obok czasopism współczesnych baza obejmuje także czasopisma

²⁰ Kaevats Ü. (peatoimetaja), *EE : Eesti entsüklopeedia. 14, Eesti elulood*, Tallinn 2000.

²¹ *Spółczesność informacyjna*. In. Wikipedia [online], 2012 [dostęp: 2012-12-19]. Dostępny w World Wide Web: http://http://pl.wikipedia.org/wiki/Spo%C5%82eczno%C5%84stwo_informacyjne.

²² Cisek S., *Funkcje i role bibliotek naukowych i publicznych w społeczeństwie wiedzy*, [online], 2005 [dostęp: 2012-07-18] Dostępny w World Wide Web: <http://www.cbr.edu.pl/konf2005mat/html/cisek.html>.

²³ *Hungarian Electronic Library* [online], 2012 [dostęp: 2012-12-20]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.elib.hu>.

pochodzące z 1. połowy XIX wieku²⁴. Ogromnie przydatną dla studentów okazuje się również biblioteka cyfrowa Muzeum Literackiego im. Peto'fiego — *Digitalis Irodalmi Akademia* (DIA)²⁵, w której można znaleźć szczegółowe biografie wielu znanych i mniej znanych pisarzy węgierskich, jak również wykazy dzieł lub artykułów ich dotyczących. *Encyklopedia Kultury Węgierskiej*²⁶ to cenne źródło elektroniczne obejmujące zagadnienia dotyczące historii kultury i literatury powszechnej poprzez kolejne okresy w jej dziejach. Warto także wspomnieć o kampusie wirtualnym — *Virtualis Campus*²⁷, zawierającym bibliografię węgierskich książek, które ukazały się po 1976 roku.

W bibliotece pracuje jedna osoba, w pełnym wymiarze godzin, na stanowisku kustosza.

Informacje o autorze:

mgr Anna Lembas — kustosz, pracownik Biblioteki Zakładu Filologii Węgierskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, 31-110 Kraków, ul. Piłsudskiego 13, tel.: 604 727 855, e-mail: a.lembas@uj.edu.pl

²⁴ Drotos L., *Wirtualna podróż po Węgierskiej Bibliotece Elektronicznej, „EBIB”* [online], 2007, nr 9 [dostęp: 2012-12-20] Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/2007/90/a.php?drotos>.

²⁵ *Digitális Irodalmi Akadémia* [online], 2012 [dostęp: 2012-12-20]. Dostępny w World Wide Web: <http://pim.hu/object.d8f182da-fdfa-45ba-914f-2688ce822346.ivy>.

²⁶ *Kulturális enciklopédia* [online], 2012 [dostęp: 2012-12-20]. Dostępny w World Wide Web: <http://enciklopedia.fazekas.hu/palyakep/magyar/Ottlik.htm>.

²⁷ *Virtualis Campus* [online], 2012 [dostęp: 2012-12-20]. Dostępny w World Wide Web: <http://moodle.nyf.hu/course/view.php?id=306>.